

Egzamin ustny z języka polskiego od 2015 roku

Analiza tematów wypowiedzi monologowych – praktyczne rady dla zdających

Maturzysto, aby Twój egzamin ustny z języka polskiego zakończył się sukcesem, czyli otrzymaniem satysfakcjonującego Cię wyniku, musisz właściwie zaplanować i wykonać czynności wynikające z wylosowanego przez Ciebie zadania. Musisz wykazać się zarówno umiejętnością przygotowania wypowiedzi zgodnej z poleceniem, zaprezentowaniem jej w przewidzianym czasie, jak i umiejętnością rozmawiania na temat problematyki omówionej w wygłoszonym monologu.

Poniższy tekst zawiera praktyczne rady: o czym powinieneś pamiętać, przystępując do egzaminu, wskazówki, jak zanalizować temat wypowiedzi monologowej.

Każde zadanie egzaminacyjne składa się z dwóch elementów: polecenia i tekstu źródłowego, którym może być tekst literacki, tekst o języku, albo tekst ikoniczny.

Etapy pracy podczas przygotowania się do wypowiedzi monologowej

- 1. Dokładne zapoznanie się z poleceniem i tekstem źródłowym** (literackim lub popularnonaukowym z zakresu wiedzy o języku lub dokładne obejrzenie materiału ikonicznego).
- 2. Zgodna z poleceniem interpretacja materiału źródłowego**, uwzględniająca metody analizy; interpretacja funkcjonalna wobec danego rodzaju źródła; wartościowanie.
- 3. Funkcjonalny wobec polecenia własny dobór tekstów kultury lub kontekstów.**

Maturzysto, koniecznym warunkiem wygłoszenia wypowiedzi „na temat” jest zrozumienie podanego tematu, poprzedzone jego analizą. Analiza ta powinna Ci sugerować, jakie argumenty, zagadnienia należy uwzględnić. Ta logiczna zasada: od analizy tematu do koncepcji rozwinięcia tematu powinna porządkować wszelkie Twoje czynności interpretacyjne.

Dla zobrazowania zagadnienia posłużę się przykładami tematów zamieszczonych w *Informatorze o egzaminie maturalnym z języka polskiego od roku szkolnego 2014/2015*.

a) Źródło: tekst literacki

W jaki sposób w utworach literackich bywają przedstawiani intelektualiści? Omów zagadnienie, odwołując się do załączonej bajki Ignacego Krasickiego oraz do innych utworów literackich.

Temat	Elementy tematu poddane analizie	
W jaki sposób w utworach literackich bywają przedstawiani intelektualiści? Omów zagadnienie, odwołując się do załączonej bajki Ignacego Krasickiego oraz do innych utworów literackich	Problem badawczy	W jaki sposób w utworach literackich bywają przedstawiani intelektualiści?
W jaki sposób w utworach literackich bywają przedstawiani intelektualiści? Omów zagadnienie, odwołując się do załączonej bajki Ignacego Krasickiego oraz do innych utworów literackich	Polecenie dla zdającego	Omów zagadnienie.
W jaki sposób w utworach literackich bywają przedstawiani intelektualiści? Omów zagadnienie, odwołując się do załączonej bajki Ignacego Krasickiego oraz do innych utworów literackich.	Zakres materiału	– załączona bajka Ignacego Krasickiego – inne utwory literackie (<i>liczba mnoga, czyli co najmniej dwa teksty literackie</i>)

b) Źródło: tekst literacki

Labirynt – przestrzeń zapraszająca do odkryć czy pułapka bez wyjścia? Rozważ problem, odwołując się do podanego fragmentu opowiadania Brunona Schulza i innego tekstu kultury.

Temat	Elementy tematu poddane analizie	
Labirynt – przestrzeń zapraszająca do odkryć czy pułapka bez wyjścia? Rozważ problem, odwołując się do podanego fragmentu opowiadania Brunona Schulza i innego tekstu kultury.	Problem badawczy	Labirynt – przestrzeń zapraszająca do odkryć czy pułapka bez wyjścia?
Labirynt – przestrzeń zapraszająca do odkryć czy pułapka bez wyjścia? Rozważ problem, odwołując się do podanego fragmentu opowiadania Brunona Schulza i innego tekstu kultury.	Polecenie dla zdającego	Rozważ problem.
Labirynt – przestrzeń zapraszająca do odkryć czy pułapka bez wyjścia? Rozważ problem, odwołując się do podanego fragmentu opowiadania Brunona Schulza i innego tekstu kultury.	Zakres materiału	– podany fragment opowiadania Brunona Schulza – inny tekst kultury

c) Źródło: tekst popularnonaukowy z zakresu wiedzy o języku

W jaki sposób Internet wpływa na formy i sposoby komunikowania się ludzi między sobą? Uzasadnij swoje stanowisko, odwołując się do przytoczonego tekstu Jana Grzeni, do modelu aktu komunikacji językowej i do wybranego tekstu kultury.

Temat	Elementy tematu poddane analizie	
W jaki sposób Internet wpływa na formy i sposoby komunikowania się ludzi między sobą? Uzasadnij swoje stanowisko, odwołując się do przytoczonego tekstu Jana Grzeni, do modelu aktu komunikacji językowej i do wybranego tekstu kultury.	Problem badawczy	W jaki sposób Internet wpływa na formy i sposoby komunikowania się ludzi między sobą?
W jaki sposób Internet wpływa na formy i sposoby komunikowania się ludzi między sobą? Uzasadnij swoje stanowisko, odwołując się do przytoczonego tekstu Jana Grzeni, do modelu aktu komunikacji językowej i do wybranego tekstu kultury.	Polecenie dla zdającego	Uzasadnij swoje stanowisko.
W jaki sposób Internet wpływa na formy i sposoby komunikowania się ludzi między sobą? Uzasadnij swoje stanowisko, odwołując się do przytoczonego tekstu Jana Grzeni, do modelu aktu komunikacji językowej i do wybranego tekstu kultury.	Zakres materiału	<ul style="list-style-type: none"> – przytoczony tekst Jana Grzeni – model aktu komunikacji językowej – wybrany tekst kultury

d) Źródło: tekst popularnonaukowy z zakresu wiedzy o języku

Wyjaśnij, odwołując się do podanego fragmentu powieści Andrzeja Sapkowskiego i do innego utworu literackiego, jaką funkcję może pełnić stylizacja w utworze literackim?

Temat	Elementy tematu poddane analizie	
Wyjaśnij, odwołując się do podanego fragmentu powieści Andrzeja Sapkowskiego i do innego utworu literackiego, jaką funkcję może pełnić stylizacja w utworze literackim?	Problem badawczy	Jaką funkcję może pełnić stylizacja w utworze literackim?
Wyjaśnij, odwołując się do podanego fragmentu powieści Andrzeja Sapkowskiego i do innego utworu literackiego, jaką funkcję może pełnić stylizacja w utworze literackim?	Polecenie dla zdającego	Wyjaśnij.

Wyjaśnij, odwołując się do podanego fragmentu powieści Andrzeja Sapkowskiego i do innego utworu literackiego, jaką funkcję może pełnić stylizacja w utworze literackim?	Zakres materiału	<ul style="list-style-type: none"> – podany fragment powieści Andrzeja Sapkowskiego – inny utwór literacki
---	-------------------------	--

e) Źródło: tekst ikoniczny

Jakie odczytanie *Dziadów cz. III* Adama Mickiewicza odnajdujesz na zapowiadającym plakacie teatralnym? Omów zagadnienie, wykorzystując znajomość dramatu.

Temat	Elementy tematu poddane analizie	
Jakie odczytanie <i>Dziadów cz. III</i> Adama Mickiewicza odnajdujesz na zapowiadającym plakacie teatralnym? Omów zagadnienie, wykorzystując znajomość dramatu.	Problem badawczy	Jakie odczytanie <i>Dziadów cz. III</i> Adama Mickiewicza odnajdujesz na zapowiadającym plakacie teatralnym?
Jakie odczytanie <i>Dziadów cz. III</i> Adama Mickiewicza odnajdujesz na zapowiadającym plakacie teatralnym? Omów zagadnienie , wykorzystując znajomość dramatu.	Polecenie dla zdającego	Omów zagadnienie.
Jakie odczytanie <i>Dziadów cz. III</i> Adama Mickiewicza odnajdujesz na zapowiadającym plakacie teatralnym? Omów zagadnienie, wykorzystując znajomość dramatu .	Zakres materiału	<ul style="list-style-type: none"> – plakat teatralny – <i>Dziady cz. III</i> Adama Mickiewicza

f) Źródło: tekst ikoniczny

W jaki sposób twórcy późniejszych epok nawiązują do starożytnych mitów? Odpowiedz na podstawie interpretacji obrazu Pietera Bruegla *Pejzaż z upadkiem Ikarą* i wybranego tekstu literackiego.

Temat	Elementy tematu poddane analizie	
W jaki sposób twórcy późniejszych epok nawiązują do starożytnych mitów? Odpowiedz na podstawie interpretacji obrazu Pietera Bruegla <i>Pejzaż z upadkiem Ikarą</i> i wybranego tekstu literackiego.	Problem badawczy	W jaki sposób twórcy późniejszych epok nawiązują do starożytnych mitów?

W jaki sposób twórcy późniejszych epok nawiązują do starożytnych mitów? Odpowiedz na podstawie interpretacji obrazu Pietera Bruegla <i>Pejzaż z upadkiem Ikara</i> i wybranego tekstu literackiego.	Polecenie dla zdającego	Odpowiedz na podstawie interpretacji.
W jaki sposób twórcy późniejszych epok nawiązują do starożytnych mitów? Odpowiedz na podstawie interpretacji obrazu Pietera Bruegla <i>Pejzaż z upadkiem Ikara</i> i wybranego tekstu literackiego.	Zakres materiału	– obraz Pietera Bruegla <i>Pejzaż z upadkiem Ikara</i> – wybrany tekst literacki

Na przygotowanie wypowiedzi masz 15 minut. Ten czas powinieneś maksymalnie wykorzystać. Nie jest to jednak postanowienie proste do realizacji, ponieważ sytuacja egzaminacyjna zawsze generuje stres. Należy zatem zastanowić się, w jaki sposób można ten stres zminimalizować?

Maturzysto, po wylosowaniu zadania (w wersji wydrukowanej albo numeru zadania, które otworzysz na pulpicie komputera) otrzymasz od egzaminującego Cię zespołu przedmiotowego kartkę, na której będziesz mógł zrobić notatki i którą oddasz po zakończeniu egzaminu (nie możesz robić notatek na kartce z wylosowanym zadaniem).

Proponuję, abyś na kartce otrzymanej na notatki zapisał temat w taki sposób, który jednocześnie umożliwi Ci dokonanie jego analizy. **Uświadomienie sobie wszystkich elementów tematu pozwoli Ci zminimalizować stres, ponieważ będziesz miał pewność, że niczego nie przeoczyłeś.**

Poniżej zamieściłam przykład tematu zaczerpnięty z materiałów zamieszczonych na stronie internetowej CKE. Adres internetowy:

http://www.cke.edu.pl/images/EGZAMIN_MATURALNY_OD_2015/Materialy/20141026_Polski_ustny_Zbi%C3%B3r_zada%C5%84.pdf

Proponuję, abyś zapoznał się z tymi zadaniami. Jeśli będziesz miał problem ze zrozumieniem któregoś z tematów, zrozumieniem przykładowych rozwiązań czy podaniem propozycji własnej odpowiedzi, skonsultuj się z nauczycielem polonistą.

Pracownia Matur w Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Jaworznie
Opracowała Anna Krasuska

Wybrany przeze mnie temat to pierwsze zadanie z zamieszczonego zbioru zadań (str.9-12).

Ten temat zapisałam w graficzny sposób tak, aby jednoznacznie zostały określone wszystkie elementy, które powinieneś wziąć pod uwagę w wypowiedzi monologicznej.

Jakie recepty na szczęśliwe życie można znaleźć w tekstach kultury? Odpowiedz, odwołując się do Pieśni IX Jana Kochanowskiego oraz innych tekstów kultury.

Notatka – wersja 1.

1. **Treść merytoryczna:** szczęśliwe życie
2. **Problem badawczy:** recepty na szczęśliwe życie?
(liczba mnoga *recepty*, czyli więcej niż jedna, minimum dwie)
 - (np. zachowanie pogody ducha pomimo zmienności losu)
 - (np. pomoc innym ludziom, uszczęśliwianie innych ludzi)
3. **Polecenie dla zdającego:** odpowiedz
4. **Zakres materiału** (łącznie co najmniej trzy teksty):
 - *Pieśni IX* Jana Kochanowskiego
inne teksty kultury.
(liczba mnoga *teksty kultury*, czyli więcej niż jeden, minimum dwa)
 - (np. *Przedśpiew* Leopolda Staffa)
 - (np. *Amelia* Jean-Pierre’a Jeuneta, film z 2001 roku)

Notatka – wersja 2.

Problem: Jakie recepty na szczęśliwe życie można znaleźć w tekstach kultury?

(liczba mnoga *recepty*, czyli więcej niż jedna, minimum dwie)

- (np. zachowanie pogody ducha pomimo zmienności losu)
- (np. pomoc innym ludziom, uszczęśliwianie innych ludzi)
- (np. dążenie do ideału)

Material (łącznie co najmniej trzy teksty):

- *Pieśni IX* Jana Kochanowskiego

inne teksty kultury

(liczba mnoga *teksty kultury*, czyli więcej niż jeden, minimum dwa)

- (np. *Przedśpiew* Leopolda Staffa)
- (np. *Ludzie bezdomni* Stefana Żeromskiego)
- (np. średniowieczny asceta w *Legendzie o świętym Aleksym*)

Tak graficznie zapisany temat porządkuje Twój sposób myślenia, ponieważ podpowiada Ci, że nie możesz w swoim wystąpieniu zapomnieć o:

- określeniu dwóch (co najmniej) *recept na szczęśliwe życie*, jakie można znaleźć w tekstach kultury,
- zgodnym z tematem omówieniu *Pieśni IX* Jana Kochanowskiego
np. upatrywanie szczęścia w:
 - pogodzeniu postawy epikurejskiej i stoickiej,
 - wyciszeniu emocji, zachowaniu pogody ducha mimo przeciwności losu, zachowaniu „złotego środka”, umiaru, równowagi wewnętrznej,
 - rozsądnym korzystaniu z zabawy i przyjemności,
 - wierze w Boga.

Pamiętaj o funkcjonalnym wykorzystaniu cytatów z *Pieśni IX* na potwierdzenie słuszności interpretacji;

- funkcjonalnym w stosunku do tematu doborze i omówieniu dwóch (co najmniej) tekstów kultury, np.
 - *Przedśpiewu* Leopolda Staffa
np. upatrywanie szczęścia w:
 - wyznawaniu ideałów humanizmu, życiu zgodnym z maksymą Terencjusza: *Człowiekiem jestem i nic, co ludzkie, nie jest mi obce*, życiu zgodnym z ideałami ważnymi dla twórców odrodzenia,
 - optymizmie życiowym, głoszeniu pochwały życia,
 - akceptacji życia w jego złożoności, pogodzeniu postawy epikurejskiej i stoickiej, zachowaniu równowagi wewnętrznej;
 - *Ludzi bezdomnych* Stefana Żeromskiego
np. upatrywanie szczęścia w:
 - pomocy innym ludziom,
 - uszczęśliwianiu innych ludzi.
- Pamiętaj o funkcjonalnym omówieniu wydarzeń z życia Tomasza Judyma.

Maturzysto, pamiętaj: wszystkie elementy tematu są ważne, pominięcie któregoś z nich spowoduje, że Twoja odpowiedź będzie niepełna lub nawet błędna.

Po zrobieniu notatki, która będzie odzwierciedlała poprawność analizy tematu, możesz zastanowić się nad kompozycją całej wypowiedzi.

Na **meritum wypowiedzi**, które zależy od Twojej erudycji i dojrzałości myślenia, składa się sformułowanie myśli przewodniej, zgodnej z poleceniem, odniesienie się do wszystkich elementów wskazanych w poleceniu i wnikliwość, z jaką te elementy omówisz. Jeśli chodzi o **sprawność wypowiadania się**, warunkiem koniecznym Twojej wypowiedzi musi być komunikatywność, której gwarantem będzie poprawność językowa, stylistyczna oraz poprawna kompozycja.

Z kolei ważną cechą **kompozycji** powinno być logiczne uporządkowanie wypowiedzi, tak aby można było w niej wyodrębnić sformułowanie przewodniej myśli (postawienie tezy), argumentację w rozwinięciu i wnioski w podsumowaniu. Umiejętności, które na poziomie komunikatywności wypowiedzi będą Cię różniły od innych zdających, to także bogactwo języka (bogata, urozmaicona leksyka, różnorodność struktur składniowych).

Członkowie zespołu przedmiotowego mogą za całą Twoją wypowiedź przyznać Ci maksymalnie 40 punktów, które rozkładają się w następujący sposób:

- 40% (czyli 16 punktów) za meritum wypowiedzi monologicznej,
- 20% (czyli 8 punktów) za organizację wypowiedzi monologicznej,
- 20% (czyli 8 punktów) za język i styl wypowiedzi monologicznej i dialogowej,
- 20% (czyli 8 punktów) za meritum wypowiedzi dialogowej i przestrzeganie zasad uczestniczenia w rozmowie.

Powinieneś przed egzaminem koniecznie zapoznać się z powyższymi szczegółowymi kryteriami oceniania wypowiedzi ustnej. Są one zamieszczone wraz z omówieniem w *Informatorze o egzaminie maturalnym z języka polskiego od roku szkolnego 2014/2015* na stronach 133-137.

Wnioski

Maturzysto, jeśli chcesz otrzymać satysfakcjonujący wynik z egzaminu ustnego z języka polskiego, zastosuj poniższe rady:

- przeczytaj **ze zrozumieniem polecenie i tekst źródłowy** (literacki lub popularnonaukowy z zakresu wiedzy o języku lub dokładne obejrzyj materiał ikoniczny) zamieszczone w wylosowanym przez Ciebie zadaniu;
- dokonaj **analizy polecenia**, uwzględniając wszystkie jego elementy (pamiętaj: w poleceniu nie ma zbędnych słów), analizę polecenia możesz zapisać w formie notatki, takiej jak proponowana w tym artykule. Pamiętaj, że problem badawczy może zostać zapisany w różnym miejscu polecenia, na początku (*W jaki sposób w utworach literackich bywają przedstawiani intelektualiści? Omów zagadnienie, odwołując się do załączonej bajki Ignacego Krasickiego oraz do innych utworów literackich.*) lub na końcu (*Wyjaśnij, odwołując się do podanego fragmentu powieści Andrzeja Sapkowskiego i do innego utworu literackiego, jaką funkcję może pełnić stylizacja w utworze literackim?*).
- zgodnie z poleceniem **zinterpretuj zamieszczony materiał źródłowy**, którym może być tekst literacki, tekst o języku lub tekst ikoniczny. Zwróć uwagę na wszystkie elementy tego tekstu, w tym także przypisy. Przypisy (np. czas powstania danego dzieła, wyjaśnienie trudnych słów) bardzo często są dodatkową informacją, która pozwoli Ci upewnić się, że właściwie interpretujesz zamieszczony tekst. Pamiętaj, aby podczas omówienia posługiwać się terminami właściwymi dla danego tekstu kultury;
- **dobierz wskazaną w poleceniu liczbę tekstów kultury**. W poleceniu *...odwołując się (...) do innych tekstów kultury* użycie liczby mnogiej oznacza, że musisz funkcjonalnie, czyli zgodnie z tematem omówić minimum dwa teksty, są to teksty dowolnie przez Ciebie wybrane. Jeśli źródłem w zadaniu jest tekst ikoniczny, w wypowiedzi jesteś zobowiązany wykorzystać – zgodnie z poleceniem – teksty literackie;
- pamiętaj, że **tekstem kultury nazywamy każde dzieło sztuki**, czyli obok literatury też film, dzieła plastyczne czy muzyczne; użycie w poleceniu określenia *teksty kultury* wymaga od Ciebie znajomości tego terminu;

- w przypadku, kiedy zamieszczony fragment tekstu literackiego został zaczerpnięty **z lektury obowiązkowej** (oznaczonej w spisie lektur gwiazdką), polecenie może wymagać, abyś w wypowiedzi odniósł się do całego tekstu, a nie tylko do zamieszczonego fragmentu;
- określony w poleceniu **problem badawczy** może dotyczyć wskazania przez Ciebie więcej niż jednego ujęcia tego problemu, jak w przytoczonym w tym artykule temacie: *Jakie recepty na szczęśliwe życie można znaleźć w tekstach kultury?* (liczba mnoga *recepty* oznacza, że powinieneś wskazać więcej niż jedną, minimum dwie);
- pamiętaj, że Twój **monolog powinien w całości ściśle wiązać się z poleceniem**, czyli że nie możesz pochwalić się „całą” swoją wiedzą, która nie ma związku z tematem (np. nie możesz opowiadać biografii autora danego dzieła, jeśli są to informacje niefunkcjonalne wobec tematu, nie możesz opisywać sytuacji historycznej epoki, w której powstało dane dzieło, jeśli te informacje nie służą interpretacji tego dzieła itp.);
- ponieważ Twój monolog bardzo często będzie miał charakter wypowiedzi argumentacyjnej, pamiętaj o wyodrębnieniu w nim uporządkowanych części, najczęściej trzech, czyli myśli przewodniej (tezy), części zawierającej argumenty oraz podsumowania rozważań, w którym zaprezentujesz wnioski, konkluzje. Twoja wypowiedź powinna stanowić **zorganizowaną, spójną całość**;
- Twoja **wypowiedź monologowa** powinna trwać **około 10 minut**;
- podczas **rozmowy**, która będzie trwała **około 5 minut**, powinieneś skoncentrować się na pytaniach zadawanych przez członków zespołu przedmiotowego. Twoje **odpowiedzi muszą być adekwatne do ich pytań**. Zgodnie z procedurami przeprowadzania egzaminu rozmowa może dotyczyć tylko wygłoszonego przez Ciebie monologu. Oznacza to, że członkowie zespołu przedmiotowego mogą na przykład prosić Cię, abyś szczegółowiej wyjaśnił jakieś omówione przez siebie zagadnienie, ale nie mogą na przykład przepytwać Cię, co wiesz o epoce, w której tworzył dany autor;
- pamiętaj, że zespół przedmiotowy ocenia także **styl i język całej Twojej wypowiedzi**, zarówno monologu, jak rozmowy. Wykorzystaj styl adekwatny do sytuacji egzaminacyjnej, pamiętając o właściwym doborze środków językowych (nie używaj sformułowań charakterystycznych dla stylu potocznego). Na liczbę punktów przyznanych łącznie za kryterium oceny stylu i języka wypowiedzi monologowej

i dialogowej wpływ będzie miała także poprawność gramatyczna i leksykalna (waga i liczba popełnionych przez Ciebie błędów językowych). Wady wymowy (np. jąkanie się) nie będą brane pod uwagę, podobnie jak usterki w wymowie spowodowane emocjami.

Maturzysto, na Twój sukces składa się 12 ostatnich lat edukacji, podczas których zdobywałeś wiedzę i umiejętności. *Nowa podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych* zawiera opis wymagań ogólnych i szczegółowych z języka polskiego. Zachęcam Cię, abyś zapoznał się także z tym dokumentem (adres internetowy):

http://www.bip.men.gov.pl/men_bip/akty_prawne/rozporzadzenie_20081223_zal_4.pdf .

Nowa podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych, gimnazjów i szkół ponadgimnazjalnych w części dotyczącej języka polskiego oraz *Informator o egzaminie maturalnym z języka polskiego od roku szkolnego 2014/2015* to dwa główne dokumenty opisujące zakres wiedzy i umiejętności, wymaganych podczas egzaminu z tego przedmiotu.

Znajomość wymagań zapisanych w *Nowej podstawie programowej* pozwoli Ci uświadomić sobie, jakich treści i jakich umiejętności nie możesz „zapomnieć” podczas egzaminu maturalnego tylko dlatego, że poznałeś je w szkole podstawowej albo w gimnazjum. Ważny jest poziom Twojej dojrzałości intelektualnej, abyś potrafił *odpowiednie dać rzeczy słowo*.

Powodzenia!